

Testråd til NAV

Øystein Helmikstøl
journalist i Psykologtidsskriftet

Nora Skjerdingsstad
redaksjonssekretær

Endelig kan psykologspesialist Charity van Delft snakke fritt om test- og kartleggingsverktøy i NAV. – Mye bør gjøres, konstaterer hun.

– Vi skriver om test- og kartleggingsverktøy i denne utgaven. Det er rundt 80 statlig ansatte NAV-psykologer. Hvordan står det til på testfeltet i NAV?

– De aller fleste som jobber i NAV, er engasjerte og kompetente, så jeg vil ikke henge ut NAV. Men det er behov for høyere bevissthet rundt testkompetanse og hvordan psykologer i NAV kan og bør bidra til bedre og raskere avklaring av en brukers behov.

Situasjonen var enda verre for noen år siden. Det ble bedre etter at Arbeidsdirektoratet tok initiativ til å gjenopprette og forbedre det som kalles Verktøykassen for Arbeidsrådgivningskontorene (ARK). Psykologer, i kraft av sin psykologutdanning, er bevisste på testkvalitet, men også de har forbedringspotensial. Det er mangler i utdanningen, som de tar med seg videre. Og det er fortsatt mye som bør gjøres.

– Hva bør gjøres?

– Det er et stort problem at velmenende NAV-ansatte som ikke er psykologer, og dermed ikke har tilstrekkelig forståelse for psykologisk testing, sender brukere til nevropsykologer for testing. Ofte handler det ikke om nevropsykologiske problemer, men om klinisk psykologiske problemer, eller noe helt annet.

Unødvendig testing kan påføre mennesker en unødvendig ikke-mestringsopplevelse. Og resultatene kan hefte med mennesker resten av livet, også når resultatene egentlig var irrelevante eller invalide. Dessuten er det dårlig bruk av statens ressurser. Andre ganger burde slik testing vært gjort, men problemstillingen er ikke vurdert av psykolog fordi det er for få psykologer i NAV.

– Og noe må gjøres med psykologutdanningen, mener du?

– Ja, psykologstudentene trenger mer opplæring i hvordan de skal vurdere kvaliteten på en test. Det er for mange som antar at alt er i orden med kvalitet og rettighetene når offentlige instanser sier at vi skal bruke de og de testene. Det er det nødvendigvis ikke. For noen år siden eksisterte det for eksempel tre ulike utgaver/oversettelser av SCL-90-R. Ingen av dem var kvalitetssikret, og de som eier rettighetene til SCL-90-R, var aldri blitt spurt. Testene var i omløp overalt. Mange psykologer antok at alt var i orden og brukte dem.

Et annet problem er at psykologstudentene trenger mye bedre opplæring i psykologisk arbeid på tvers av kultur og språk generelt, og spesielt når det gjelder testing i slike situasjoner.

– Det er oppsiktsvekkende, det du sier.

– Ja, det vet jeg! Jeg har fått reaksjoner mot meg for å ha sagt dette før. Men jeg har nettopp pensjonert meg, og det gjør meg friere til å omtale disse problemene offentlig.

– I NAV er det flere yrkesgrupper med ulik utdanningsbakgrunn, ikke bare psykologer, som står for testing. Hvordan sikrer NAV seg at de som benytter testverktøy, har tilstrekkelig kompetanse?

– På overordnet nivå skal Verktøykassen gjøre nettopp det, men etterlevelsen ute i feltet må bli bedre. Det er ikke lenge siden en psykolog fortalte at hen ble presset til å gjøre verktøyene BDI og BAI tilgjengelig for kolleger som ikke oppfyller kompetansekravene for å bruke dem. Begge verktøyene er forbeholdt autoriserte psykologer, eller leger. Under Arbeidsrådgivningskontorene er det noe som heter Senter for jobbmestring (SFJ). De skal drive med korttids arbeidsrettet kognitiv terapi, og en del av opplegget er at man skal bruke BDI og BAI. Flere av dem som jobber i SFJ, er verken leger eller psykologer. Det er altså ansatte i NAV som driver med testing, som ikke har kompetansen som kreves for å gjøre det.

– **Hvordan vet du at dette skjer?**

– Jeg har selv blitt spurt om å skaffe BDI og BAI som ikke-psykologer skulle bruke. Hvis man ikke oppfyller kravene til å bruke dem, får man heller ikke kjøpe dem. Derfor presses psykologer til å kjøpe dem, for å distribuere dem til kolleger som ikke har den riktige kompetansen.

Det har også skjedd en utglidning med evnetester. Norge er det eneste landet i verden der andre enn psykologer har fått lov å bruke Wechsler-testene, altså IQ-tester. Unntaket for Norge gjelder for spesialpedagoger med spesifisert kompetanse. De kan bruke Wechsler-testene kun med barn. Og kun i en skolekontekst. I NAV skled det mye ut slik at andre enn psykologer brukte Wechsler- og andre evnetester med voksne, og NAV er ikke et opplæringssted. Dette har man prøvd å korrigere med Verktøykassen, men de ikke er i mål ennå.

– **Du vil ha flere psykologer inn i NAV. Dette kan høres ut som fagpolitikk?**

– Dette handler ikke om profesjonskamp, men om å sikre rettighetene som NAVs brukere har. En utredning kan ha avgjørende betydning for hvilken stønad du får, om du får for eksempel uføretrygd, arbeidsavklaringspenger eller sosialstønad. Dine juridiske rettigheter står i fare hvis vedtaket bygger på opplysninger av dårlig kvalitet.

– **Hvordan sikrer en stor organisasjon som NAV at testverktøyene som benyttes, holder tilfredsstillende kvalitet?**

– Verktøyene som er godkjent, har god nok kvalitet, men de som bruker dem, har ikke nødvendig kompetanse. I ARK er det mer testing enn ellers. Det er der man har dette som kalles Verktøykassen. Det er et forsøk på å kvalitetssikre og kontrollere testbruk, og det er ganske bra. Problemet er å sikre at det brukes. Hvert fylke skal ha et Arbeidsrådgivningskontor, men det er ikke alltid nyansatte vet om Verktøykassen. På lokalplan kan det være et problem med innarbeidede sedvaner, der noen fortsetter å gjøre hva de vil.

– **Kan du si noe om kvaliteten på testverktøyene?**

– De er for så vidt gode nok. Hvis oversettelsene ikke var kvalitetssikret, eller rettighetene var uavklarte, kom de ikke i Verktøykassen. Akkurat på dette punktet ligger NAV foran flere i helsetjenestene. NAV har virkelig gått igjennom og kvalitetssikret alle testverktøyene som ligger inne i Verktøykassen.

– **Det er vel et problem, også i NAV, at mange tester er utviklet i en annen kultur og på et annet språk enn testtakerens?**

– Ja. I min tid tok vi ut Ravens fra Verktøykassen, nettopp fordi det ikke engang fantes normer for nordmenn. For ikke å snakke om somaliere i Norge. De normene som fantes, var utdaterte.

Men det finnes også tester, som WAIS, som det er gjort et stort arbeid med for å tilpasses norske forhold. Likevel bruker man dem på folk som ikke er norske. Da kan testene få ulikt utslag. Som amerikaner ville jeg for eksempel skåret lavere enn en nordmann dersom du ga meg den norske versjonen av WAIS, og omvendt. Det trengs flere ressurser for å tilpasse testene til brukere fra andre

kulturer, spesielt i NAV. Og NAV må jobbe med hvordan de skal utrede klienter fra andre kulturer. Både testforlagene, Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdepartementet bør ta mer ansvar her.

HVORFOR NÅ?

Testfeltet er preget av manglende oversikt over verktøy, og manglende etterlevelse av internasjonale standarder og retningslinjer for testing, viser undersøkelser de siste årene. Psykologspesialist Charity van Delft har jobbet med test- og kartleggingsverktøy i NAV-systemet i seks år og hadde fra før mange års erfaring fra klinisk virksomhet. Se også svar fra NAV, rapport om psykologers testholdninger og testbruk, i tillegg til journalistisk sak om testfeltet.